

Kurt Knudsen & Preben Nielsen

MØNTVARIANTER
og
FEJLPRÆGNINGER
fra
CHRISTIAN IIII

Kastrup 1982

Udgivet af AMAGERLANDS NUMISMATISKE
FORENING i anledning af foreningens
10 års fødselsdag 31. oktober 1982.

1. udg., 500 eks.

Krim Tryk

ISBN 87-981308-0-3

FORORD

Dette skrift, omhandlende sølvmønter fra Christian d. 4., skal betragtes som et supplement til overretssagfører Holger Hede's fortrinlige værk: Danmarks og Norges Mønter 1541 - 1814 - 1963.

Arbejdet kom til verden, da vi fandt, at opdelingen af ovennævnte mønter i Hede's værk ikke var tilstrækkelig - uden dog at havne i H.H. Schou's meget detaljerede opdeling. Der måtte vise sig unøjagtigheder i et så stort værk. F.eks. "Hebræermarken" H 149, hvor 1644 har årstal i omskriften på forsiden, har 1645 og 1646 årstal på bagsiden under midtskriften. De er ikke opdelt, skønt mønterne 8 skilling 1606-1609 H 93 og 1 skilling 1605-1619 H 80 er opdelt efter årstallets placering. Ligeledes 2 skillingen H 143, hvor 1630 har møntmestermærke blomst, har 1632 møntmestermærke kløver. Opdelingen af disse to forskellige møntmestermærker er foretaget af 2 skillingen 1624-1629 H 134 og 6 skillingen 1627-1629 H 139. Ydermere bemærkede vi ved gennemgang af Schou's beskrivelse, at langt flere mønter mangler perlering på for- eller bagsiden - end de to af Hede beskrevne : 2 kroneskillling 1620 H 117 og 1 kroneskillling 1619 H 118. Dette bl.a. fik os til at nedfælde de kriterier, efter hvilke vi fandt, mønterne burde opdeles.

Sidst i bogen har vi forsøgt at lave en nummereret katalogisering af samme konges sølvmønter med stavfejl, omvendte bogstaver o.l. Sammenskrevne bogstaver (ND, NG o.s.v.) og stempelrettelser i årstal eller tekst er ikke medtaget.

Sidst, men ikke mindst, vil vi rette en varm tak til de ansatte i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling for deres altid velvillige hjælpssomhed under vore hyppige besøg! Derudover vil vi rette en særlig varm tak til Advokat Axel Ernst's og frøken Alfrida Ernst's Legat, Amagerlands Numismatiske Forening samt Tårnby Kommune, hvis støtte har gjort trykningen af denne bog økonomisk mulig!

Kurt Knudsen

Preben Nielsen

INDHOLD

FORORD	3
TEGNINGERNE	6
VARIANTER	7
København og Helsingør	9
Glückstadt	28
Christiania	36
FORKORTEDE ÅRSTAL	41
FEJLPRÆGNINGER	43
København og Helsingør	45
Glückstadt	56
Christiania	62

TEGNINGERNE

Tegningerne er lavet efter gniaftryk af mønter. Hovedparten heraf er lavet efter mønter, bestemt efter de(t) Schou-nr., der refereres til i teksten eller efter mønter, der ikke findes i H. H. Schous beskrivelse. Der er benyttet gniaftryk af mønter fra følgende samlinger :

Den kgl. Mønt- og Medaillesamling , København.
Universitetets myntkabinettet , Oslo.
Kungl. Myntkabinettet Statens museum för mynt
medalj och penninghistoria , Stockholm.
L.E. Bruuns Mønt- og Medaillesamling.
Flere privatsamlinger.

De resterende tegninger , hvor den i teksten beskrevne mønt ikke har været tilgængelig , er konstruerede efter de aftryk , vi har været i stand til at fremskaffe . Det har ikke været uden betænkeligheder at medtage disse tegninger - især af de varianter , hvis aftryk ikke er at finde i Schous kartotek - med faren for at videreføre tidligere tiders fejl eller tilføje nye . Men af hensyn til helhedsindtrykket er disse tegninger alligevel medtaget . Følgende gengivelser er efter konstruerede tegninger :

VARIANTER

København : Hede 72B , Hede 81E , Hede 100BC , Hede 100BD .
Christiania : Hede 8A , Hede 8B

FEJLPRÆGNINGER

Nr. 8 , 11 , 12 , 18 , 25 , 26 , 31 , 38 , 42 , 56 , 57 , 68 , 73 ,
82 , 90 , 92 .

VARIANTER

KRITERIERNE FOR VOR OPDELING

- a) Med eller uden møntmærke / møntmestermærke (mm.), forskelligheder i mærket samt mærkets placering.
- b) Med eller uden perlering på for- eller bagsiden.
- c) Placering af årstallet og angivelsen af det med forskelligt antal cifre.
- d) Den i 1607-1609 ændrede stavemåde af SKILLI(NC)K til SKIL(L)ING.
- e) CHRISTIAN IIIII eller CHRISTIAN 4 (romertal eller arabertal).
- f) Med eller uden hjerter ved løverne i Danmarks våben.
- g) Skjoldet med eller uden halvkors/kors . I enkelte tilfælde skjoldformen.
- h) Forskelligheder i teksten . Eksempelvis II DANSKE SKILLING eller II SKILLING DANSKE , SOESLIN eller SECHSLIN o.s.v.

For ikke at forvirre unødigt , har vi bibeholdt Hedes nummerering. Hvor vi f.eks. fandt , at H 102D måtte opdeles , blev nummereringen : 102DA - DB - DC - DD . Hertil er nævnt de tilhørende Schou-numre eller henvisning til anden foreliggende litteratur . Er der ingen henvisning efter S % , er mønten kendt af forfatterene . Disse mønter er som regel afbildede . Raritetsgraden for mønterne med S % er uvis , men at de er sjældne , herom hersker der næppe tvivl.

Under arbejdet er vi stødt på enkelte fejl i H. H. Schous beskrivelse ved at sammenholde bogen med aftrykssamlingen. Der er konstateret følgende fejl :

Hede	79A	2 sk	1613	S 18-25	fs. læs: med hjerter ved løver
Hede	79C	2 sk	1618	S 101-104	fs. læs: med hjerter ved løver
Hede	79D	2 sk	1618	S 105-122	fs. læs: med hjerter ved løver
Hede	131	16 sk	1624	S 92	fs. læs: med hjerter ved løver

Opdelingen af mønterne med DANIA(E)/DANIE/DANIÆ eller GOT(T)O(RUM)/GOTHO(RUM) , der er brugt i flæng , er ikke medtaget . Ligeså den tilfældige brug af U , V samt W .

Mønter uden årstal i serier , hvor typen normalt har årstal , er ikke opdelt specielt , med mindre ovennævnte kriterium c er opfyldt.

Står der f.eks. CHRIST(IA) , betyder det , et eller flere af de tilhørende Schou-numre har teksten : CHRIST , CHRISTI eller CHRISTIA .

44A

44B

55CA

55CB

Hede 44 1 specie

A fs. mm. kløver
u.år S 31 RRR

B fs. uden møntmestermærke
1596 S 3

Hede 55C 1 specie

CA bs. med hjerner
1631 S 5-6

1632 S 6 RRR

1634 S 4

CB bs. uden hjerner
1632 S 7 R

55DA

55DB

56CA

56CB

Hede 55D 1 specie

DA fs. HK og glødehage
1646 S 18-25

DB fs. HK
1646 S 17 RRR

1647 S 13-15

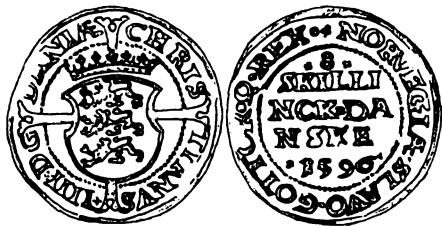
Hede 56C 2 specie

CA bs. med hjerter
1631 S 1-2 R

1632 S 3 unik

1634 S 2 RRR

CB bs. uden hjerter
1632 S 4 unik

70A

70B

72A

72B

Hede 70 8 skilling

- A bs. mm. kløver
1596 S 7 RRR
- B bs. uden møntmestermærke
1596 S 6 RRR

Hede 72 2 skilling

- A bs. mm. kløver
1596 S 10-12
- B bs. uden møntmestermærke
1596 S 1/2 (1)

(1) C.T.Jørgensen, Beskrivelse over Danske Mønter 1448-1888, nr. 196a .

78AA

78AB

78AC

78AD

Hede 78A 4 skilling

AA	fs. med perlering, uden hjertes 1602 S 5-9	bs. IIII SKILLINCK 1604 S 24-31
AB	fs. uden perlering, uden hjertes 1604 S 32-35 R	bs. IIII SKILLINCK
AC	fs. med perlering, med hjertes 1609 S 29-35	bs. IIII SKILLING
AD	fs. med perlering, uden hjertes 1609 S 36-38 R	bs. IIII SKILLING

79AA

79AB

79AC

79AD

79AE

79AF

Hede 79A 2 skilling

AA	fs. med perlering,uden hjertes	bs. II SKILLINCK DANSKE
1603	S 13-29	1605 S 1-6
1604	S 36-51	1607 S 29-30
1608		S %
AB	fs. med perlering,uden hjertes	bs. II SKILLING DANSKE
1608	S 132-135	1609 S 43-45
AC	fs. med perlering,uden hjertes	bs. II DANSKE SKILLING
1608	S 136 unik	
AD	fs. uden perlering,med hjertes	bs. II SKILLING DANSKE
1609	S 41-42	
AE	fs. med perlering,med hjertes	bs. II SKILLING DANSKE
1611	S 14-26	1613 S 18-20,22-24
AF	fs. CHRISTIAN 4	
1613	S 21,25 RR	

79BA

79BB

79BC

79BD

79DA

79DB

Hede 79B 2 skilling

BA	fs. med perlering 1607 S 31-33	bs. II SKILLING
BB	fs. uden perlering 1607 S 34 R	bs. II SKILLING
BC	fs. med perlering 1608 S 137 RR	bs. II SKILLINK
BD	fs. uden perlering 1608 S 138-139	bs. II SKILLINK

Hede 79D 2 skilling

DA	bs. årstallet skrevet helt ud 1618 S 105-106,108-122
DB	bs. årstallet skrevet med 3 cifre 1618 S 107 R

80AA

80AB

80AC

80CA

80CB

80CC

80CD

Hede 80A 1 skilling

AA	fs. CHRISTIAN(VS) IIII,med hjerter 1605 S 7-16	bs. I SKILLINCK
AB	fs. CHRISTIAN 4,med hjerter 1613 S 35-36 RR 1615 S 54-55 1614 S 25-27	bs. I SKILING 1616 S 32-33 R
AC	fs. CHRISTIAN 4,uden hjerter 1614 S 28 RRR 1616 S 34-37	bs. I SKILING

Hede 80C 1 skilling

CA	fs. CHRISTIAN IIII,med perlering 1608 S 142-158 1609 S 46-55	bs. I SKILLINK
CB	fs. CHRISTI(AN) IIII,med perlering 1611 S 27-33,42-44	bs. I SKILLNG
CC	fs. CHRISTI(AN) 4,med perlering 1611 S 34-41 1612 S 22-37	bs. I SKILING / SKILL(I)NG 1613 S 26-32
CD	fs. CHRISTIAN 4,uden perlering 1613 S 33-34 RR	bs. I SKILING

80GA

80GB

81A

81B

81C

81D

81E

Hede 80G 1 skilling

GA fs. uden hjerter

1617 S 34

1618 S 123-126

1619 S 144-145 R

GB fs. med hjerter

1619 S 146 RRR

Hede 81 søsling

A bs. uden perlering,uden hjerter

u.år S 95-114

B bs. uden perlering,med hjerter

u.år S 123 RRR

C bs. med perlering,uden hjerter

u.år S 115-122

D bs. med perlering,med hjerter

u.år S 124 R

E fs. CHRISIAN 4

u.år S 7 (1)

(1) C.T.Jørgensen,nr.145b.

83A

83B

84BA

84BB

84BC

Hede 83 dreiling

- A fs. CHRISTIAN 4
u.år S 157 R
- B fs. CHRISTIAN IIII
u.år S 158

Hede 84B søsling

- BA bs. med perlering, med hjerter
u.år S 125-127 RR
- BB bs. med perlering, uden hjerter
u.år S 131-133
- BC bs. uden perlering, uden hjerter
u.år S 134-137

93AA

93AB

93BA

93BB

Hede 93A 8 skilling

AA bs. VIII SKILLIK DANS

1606 S 8-16

1608 S 31-32

u.år S 32 R

1607 S 20-28

AB bs. VIII DANSKE SKILLING

1608 S 33-63

Hede 93B 8 skilling

BA bs. skjold på halvkors

1609 S 18-23

BB bs. skjold uden halvkors

1609 S 24 R

99DA

99DB

99DC

99DD

Hede 99D mark

DA bs. skjold på kors, der deler om- og midtskrift
1614 S 20-21 1615 S 35-42

DB bs. skjold på halvkors, der ikke deler omskrift
1615 S 14-30 1617 S 5-21 1618 S 84-88
1616 S 2-8

DC bs. skjold på halvkors, der deler omskrift
1615 S 31 RR

DD bs. helt ovalt skjold på halvkors, der deler omskrift
1615 S 32-34

100AA

100AB

100AC

Hede 100A 4 skilling

AA	fs. CHRISTIAN 4, med hjerter		
	1616 S 21-27	1618 S 96-98	1619 S 126-128
	1617 S 32 RR		
AB	fs. CHRISTIAN 4, uden hjerter		
	1616 S 30-31 RR	1618 S 99-100 RRR	1619 S 129 RR
	1617 S 33 RR		
AC	fs. CHRISTIAN IIII		
	1616 S 28-29		

100BA

100BB

100BC

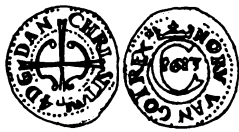
100BD

Hede 100B 4 skilling

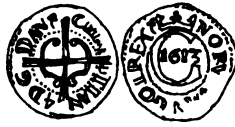
BA	fs. CHRISTIAN IIII, med hjerter		
	1616 S 9-20	1617 S 22-31	1618 S 89-91
BB	fs. CHRISTIA 4, med hjerter		
	1618 S 92-95	1619 S 123-125	
BC	fs. CHRISTIAN IIII, uden hjerter		
	1618 S % (1)		
BD	bs. årstallet skrevet med 3 cifre		
	1617 S % (2)		

(1) Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (N.N.U.M.) 1967, s. 207
A. Ernst XVIII nr. 58.

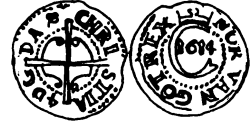
(2) Nordisk Numismatisk Årsskrift (N.N.Å.) 1949, s. 80.

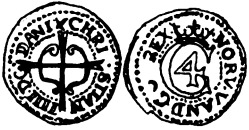
101A

101B

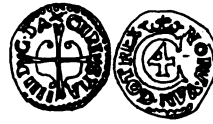
101C

102DA

102DB

102DC

102DD

Hede 101 hvid

- A bs. mm. kløver
1613 S 37-39 R
- B fs. + bs. mm. kløver
1613 S 40 RRR
- C fs. mm. kløver
1614 S 29-34

Hede 102D hvid

- DA fs. CHRISTIA(N) IIII, med perlering bs. med perlering
u.år S 138-143
- DB fs. CHRISTIA(N) IIII, med perlering bs. uden perlering
u.år S 147-148 RR
- DC fs. CHRISTIA IIII, uden perlering bs. uden perlering
u.år S 150-152
- DD fs. CHRISTIA(N) 4
u.år S 144-146

112BB

Hede 105A dobbeltkrone

1618 S 3-17

1619 S 10-20

1618 S 18 RR

Hede 112A 2 kroneskilling

1619 S 131-133

1619 S 134-135 R

Hede 112B 2 kroneskilling

1619 S 136-138

1619 S 139

128A

128B

129A

129B

131A

131B

Hede 128 halvkrone

- A bs. DANI NOR VAN GOT Q REX
1624 S 64-72 1625 S 27-28
- B bs. NOR VAND GOTO Q REX (DANI mangler)
1624 S 73

Hede 129 krone

- A bs. DANI NOR VAN GOT Q REX
1624 S 60-61 RRR
- B bs. NOR VAND GOTO Q REX (DANI mangler)
1624 S 62 RRR

Hede 131 16 skilling

- A fs. med hjerter
1624 S 78-84,92
- B fs. uden hjerter
1624 S 85-91,93 1625 S 30-31

133A

133B

139AA

139AB

143A

143B

Hede 133 8 skilling

A fs. mm. kløver
1624 S 100-103 1625 S 45

B fs. uden møntmestermærke
1624 S 104-105 R

Hede 139A 6 skilling

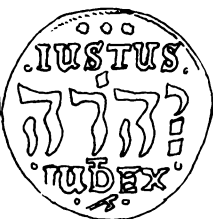
AA bs. mm. over midtskrift
1627 S 28 R 1628 S 54

AB bs. mm. under midtskrift
1628 S 41-53

Hede 143 2 skilling

A bs. mm. blomst
1630 S 22

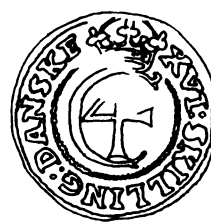
B bs. mm. kløver
1632 S 18-19

149A

149B

149C

150A

150B

151AA

151AB

Hede 149 mark

A	fs. årstal i omskriften
1644 S 61-73	bs. mm. under midtskrift
B	fs. årstal i omskriften
1644 S 74 RRR	bs. mm. over midtskrift
C	bs. årstal og mm. under midtskrift
1645 S 55-61	1646 S 60-61 R

Hede 150 4 skilling

A	bs. årstal over midtskrift
1644 S 113-115 R
B	bs. årstal under midtskrift
1644 S 116-122 1645 S 82-89

Hede 151A 2 skilling

AA	fs. med hjerter
1644 S 123-130
AB	fs. uden hjerter
1644 S 131-135 1645 S 91-94

152AA

152AB

152BA

152BB

152BC

152BD

Hede 152A 1 skilling

AA fs. med hjerter
1644 S 145-146

AB fs. uden hjerter
1644 S 147-149

Hede 152B 1 skilling

BA fs. uden perlering, med hjerter
1648 S 48 RR

BB fs. uden perlering, uden hjerter
1648 S 49-52

BC fs. uden perlering, uden hjerter, skjold uden kors
1648 S 53 RRR

BD fs. med perlering
1648 S 54-55 R

GLÜCKSTADT

Hede 156 1 specie

- A fs. CHRISTIANVS IIII bs. årstal skrevet med 3 cifre
1623 S 11-12
- B fs. CHRISTIANVS 4 bs. årstal skrevet helt ud
1623 S 13 RR
- C fs. CHRISTIANVS 4,mm. bs. årstal skrevet med 3 cifre
lykkepotte og glødehage
1623 S 14-35 1625 S 10 RRR 1627 S 22 RR
1624 S 18-19,26 R
- D fs. CHRISTIANVS 4,mm. bs. årstal skrevet med 2 cifre
lykkepotte og glødehage
1624 S 20,23,25 1625 S 8-9 RRR
- E fs. CHRISTIANVS 4,mm. bs. årstal skrevet med 3 cifre
glødehage på lykkepotte
1624 S 24 RRR 1625 S 11 RRR
- F fs. CHRISTIANVS 4,mm. bs. årstal skrevet med 2 cifre
glødehage på lykkepotte
1624 S 21-22 R 1625 S 5-7 RR
- G fs. CHRISTIANUS IIII, løver mod venstre
1629 S 15-16 R 1630 S 8 unik (1)

(1) På 1629 specien vender sejlet, der holdes af Fortuna, mod venstre, medens det på 1630 specien vender mod højre.

156A

156B

156C

156D

156E

156F

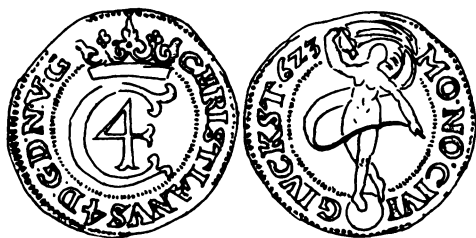
156G

160A

160B

161A

161B

Hede 160 $\frac{1}{2}$ specie

A bs. årstal skrevet med 3 cifre
1623 S 37-38,40-42

B bs. årstal skrevet med 2 cifre
1623 S 39,43-44 1625 S 12 RR

1627 S 25 unik

Hede 161 $\frac{1}{4}$ specie

A bs. årstal skrevet med 3 cifre
1623 S 45-47

B bs. årstal skrevet med 2 cifre
1623 S 48 RRR

167A

167B

168AA

168AB

169A

169B

Hede 167 4 skilling lybsk (1)

- A fs. hestens forben adskilte
u.år S 36-39,42-44,47
- B fs. hestens forben samlede
u.år S 40-41,45-46,48

Hede 168A 2 skilling lybsk

- AA fs. hestens forben adskilte, II S L
u.år S 57-59,71-76
- AB fs. hestens forben adskilte, 2 S L
u.år S 60-66,77-79

Hede 169 denning

- A fs. uden M under hest
u.år S 80-82,84
- B fs. med M under hest
u.år S 83 RRR

(1) En forsidetypologi af Christian IVs rytterpenninge. Hede nr.104,167, 168 og 169, er lavet af Kirsten Bendixen i N.N.Å. 1969 s.94.

171A

171B

171C

173A

173B

Hede 171 søsling lybsk

- A fs. årstal skrevet helt ud
1623 S 85-88
- B fs. årstal skrevet med 2 cifre
1624 S 149-159 1625 S 67
- C fs. uden årstal
u.år S 89-90 R

Hede 173 mark

- A bs. halvkors deler ikke omskrift
1627 S 26-27(1) 1628 S 37-40 1629 S 31-32 RR
- B bs. halvkors deler omskrift
1628 S 32-36

(1) Findes med årstallet 1617, S % se fejl nr. 75.

176AA

176AB

176AC

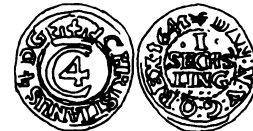
176AD

178AA

178AB

178AC

Hede 176A 3 skilling lybsk

AA	fs. CHRISTIANUS IIII D G 1640 S 17-18	bs. DAN NO V G Q REX 1641 S 21-25
AB	fs. CHRISTI 4 D G D N V G Q R 1641 S 26-29 R (1)	bs. DAN NO V G Q REX
AC	fs. CHRIS(TI) 4 D G D N V G Q R 1641 S 30-54	bs. MON NOV GLUCKST(AD) 1642 S 39 unik
AD	fs. CHRISTIANVS IIII D G 1642 S 30-38	bs. MON NOV GLVCKSTAD 1643 S 33-38

Hede 178A søsling lybsk

AA	fs. CHRISTIANUS IIII 1640 S 20 RRR	bs. I SOESLIN
AB	fs. CHRISTIANUS 4 1640 S 19 RR	bs. I SOESLIN (1) 1641 S 60 RR 1643 S 1/2 (2)
AC	fs. CHRISTIANVS 4 1641 S 61-68	bs. I SECHSLIN(G) 1642 S 59-62 (3) 1643 S 57-60

(1) Tvepræg se Anders Christensen N.N.U.M. 1977, s.41.

(2) C.T.Jørgensen, nr.173

(3) Findes med årstallet 1462, se fejl nr. 85.

178BA

178BB

Hede 178B søsling lybsk

BA bs. I SOESLIN(G)

1644 S 157-159

1645 S 96-99

1646 S 81-85

1647 S 51-54

1648 S 59 unik

BB bs. I SECHSLIN

1645 S %

1647 S 55-56 RRR

CHRISTIANIA

Hede 5B 1 specie

- BA bs. mm. kløver mellem DOMINI og DIVITES
1643 S 4 RR
- BB bs. mm. kløver mellem DIVITES og FACIT
1643 S 5-7 RR
- BC bs. mm. kløver og PG
1644 S 11,14-18 1646 S 26-32 1648 S 10-17
1645 S 14-23 1647 S 16-20
- BD bs. mm. kløver og P kløver G
1644 S 12-13 R

Hede 8 3 specie

- A bs. mm. kløver
1643 S 1 unik
- B bs. mm. kløver og PG
1644 S 9 unik

Hede 10B ½ specie

- BA bs. mm. kløver
1643 S 9-11 RR 1644 S 20 RRR
- BB bs. mm. kløver og PG
1644 S 20A RRR 1646 S 37-40 1648 S 19-23
1645 S 25-26 RR 1647 S 23-24

5BA

5BB

5BC

5BD

8A

8B

10BA

10BB

12BA

12BB

13BA

13BB

Hede 12B 1/4 specie

BA bs. mm. kløver

1643 S 13 R

1646 S 42 RRR

BB bs. mm. kløver og PG

1646 S 43-45

1647 S 25-26

1648 S 24-27

Hede 13B 1/8 specie

BA bs. mm. kløver

1643 S 16-17 RRR

BB bs. mm. kløver og PG

1646 S 46-47 R

1647 S 27 R

14BA

14BB

14BC

18A

18B

Hede 14B 8 skilling

BA fs. mm. kløver

1643 S 18-32

1644 S 87 RR (1)

BB fs. + bs. mm. kløver

1644 S 88 R

BC bs. mm. kløver

1644 S 89-102

Hede 18 1 skilling

A bs. årstal skrevet helt ud

1643 S 47-54

1645 S 95 unik

1647 S 46-50

1644 S 150-156

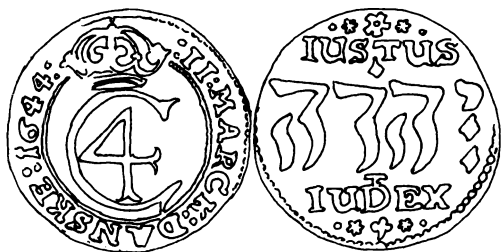
1646 S 77-80

1648 S 56-58

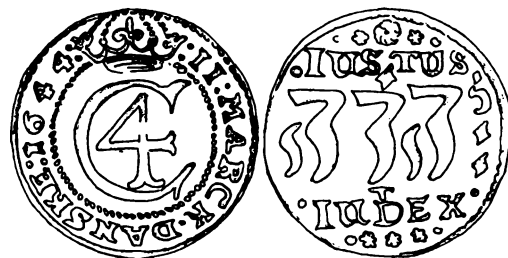
B bs. årstal skrevet med 2 cifre

1643 S 55-56 R

(1) Bernhard F. Brekke, Oslo Mynthandel A/S Auksjon 5 1980 s.9 .

19A

19B

Hede 19 2 mark

- A bs. mm. kløver mellem 2 rosetter under midtskrift
 1644 S 48-56 1646 S 57-59 1647 S 28-31
 1645 S 36-43
- B bs. uden møntmestermærke, men 3 rosetter under midtskrift
 1644 S 57 unik

FORKORTEDE ÅRSTAL

Med udgangen af middelalderen blev det almindeligt at anføre årstal på mønterne (1). Den første danske mønt med årstal er kong Hans nobel fra 1496 (2). I starten blev årstallet angivet med alle fire cifre, hvorefter det i 1520'erne og 30'erne blev mere udbredt kun at medtage de to sidste cifre af årstallet. En skik, der holdt sig århundredet ud. Christian d. 4's første udmøntninger, især dem som udvalgt konge, følger da også denne tradition.

Indgangen til 1600-tallet betød imidlertid en ændring. Den følgende tids mønter fra København og Helsingør bærer alle fuldt firecifret årstal.

Med de udmøntninger, der foretoges i Glückstadt i årene 1623-1630, skete der imidlertid en ændring af årstalsangivelsen. Mønterne herfra optræder med fire, tre eller to cifre for årstallet, og det er lige fra den mindste møntstørrelse søsling lybsk til speciemønterne. Denne ændring af årstalsangivelsen på udmøntningen i hertugdømmerne, sammenholdt med udmøntningen i kongerigerne, er sandsynligvis påvirket af de øvrige hertugelige mønter i området, hvor den forkortede angivelse af årstallet var særdeles almindelig (3). Undtaget fra denne ændring i angivelsen er dog 2 skilling dansk 1627 H 174 samt 1 mark dansk 1627-1629 H 173, idet begge typer kun kendes med fuldt firecifret årstal.

At denne forkortelsesskik ikke vandt indpas på de øvrige danske udmøntningssteder, kan ses af de få eksemplarer, der eksisterer. Disse må nærmest være at betragte som stempelskærerunøjagtigheder.

Ved genoptagelsen af udmøntningen i Glückstadt i 1640'erne blev der ikke mere brugt forkortede årstal, ligesom denne skik samtidig forsvandt på mønterne fra de øvrige møntherre i området.

- (1) Jørgen Steen Jensen, Numismatisk opslagsbog, København 1974, s. 27 Daterede mønter.
- (2) Der ses her bort fra ANNO DOMINI-mønten fra 1234, Kirsten Bendixen, Danmarks Mønt, København 1967, s. 54. Samt Georg Galster Unionstidens udmøntninger, København 1972, nr. 24.
- (3) Chr. Langes Sammlung schleswig-holsteinischer Münzen & Medaillen, Berlin 1908 og 1912.

FEJLPRÆGNINGER

Det var normalt at medtage så meget af navn / titel / stednavn, som stempelskærerene kunne få plads til evt. ved hjælp af forkortelser. F.eks. CHRI / CHRIS / CHRISTI / CHRISTIA / CHRISTIAN for CHRISTIANUS. Man forkortede, men med bogstaverne i den staverigtige rækkefølge. Så står der på en mønt CHRISTIANS (U eller V mangler), er det efter vor mening at betragte som en fejl. Antallet af mønter med slige fejl er så få, at det må bekræfte vor antagelse. Undtaget er mønternes værdiangivelse, hvor der ofte står: SKILLI(NC)K eller SKIL - (L)ING, samt de forskellige skrivemåder af GOT(T)O(RUM)/GOTHO(RUM).

Følgende mønter er ikke medtaget :

Hede 150 4 sk 1645 S 90 (med bagvendt C).
Af Schou anset for falsk.

Hede 156 1 sp 1625 S 9. Iflg. Schou : GLVCKSTADL?
Er tydeligt et L forsøgt rettet til E i stemplet.

Nedennævnte mønter er ikke medtaget, da vi har konstateret følgende fejl i Schous beskrivelse sammenholdt med kartoteket :

Hede 56C 2 sp 1632 S 3-4	fs. læs: REGNA FIRMAT PIETAS
Hede 99C 1 mk 1617 S 3	bs. læs: ND i VANDA sammenskrevet
Hede 119B 1 sk 1621 S 95-96	bs. læs: I SKILLING DAN
Hede 127 1 kr 1624 S 55	bs. læs: NORVE VANDAL GOTORU Q REX
Hede 134A 2 sk 1624 S 125-127	bs. læs: NORV VAN GOT Q REX 1624
Hede 160 $\frac{1}{2}$ sp 1623 S 43-44	bs. læs: MON NO CIVI GLVCKST 6Z3
Hede 161 $\frac{1}{4}$ sp 1623 S 45-47	bs. læs: MON NO CIVI GLVCKST 6Z3
Hede 173 1 mk 1628 S 34	bs. læs: ND i VANDA sammenskrevet

Nedennævnte mønt er af samme grund medtaget :

Hede 169 denning u.år S 84 bs. læs:
VAN G GENADEN CHRISTIAN DER IIII KONIC IN DENNEMARC

CHRISTIANUS IIII
DEI GRATIA
DANIÆ NORVEGIÆ VANDALORUM GOTORUM QUE REX
DUX SCHLESVICI HOLSATIÆ STORMARIÆ ET DITMARIÆ
COMES IN OLDENBURGI ET DELMENHORSTI

KØBENHAVN og HELSINGØR	nr. 1 - 57
GLÜCKSTADT	nr. 58 - 87
CHRISTIANIA	nr. 88 - 93

1

2

Hede 48 1/4 specie

- 1 bs. DVX SCHLES HOL SOT TIT COM IN OLDE ET DEL
1602 S 1 RRR (1)

Hede 53B 1 specie

- 2 bs. DUX SCHL HOL SOT ET DIT CO IN OL ET D
1610 S 6 R

(1) Ifølge Schou omvendt L i DEL, på mønten læses L.

3

4

5

Hede 55B 1 specie

3 fs. BENEDICTIO DOMNI
1627 S 20 RR

Hede 55D 1 specie

4 fs. CHRISTIANUS
1646 S 24-25

Hede 56B 2 specie

5 fs. BENEDICTIO DOMNI
1627 S 8 RR

6

7

8

9

10

11

Hede 67 2 skilling

6 fs. CHRISTIANVS 4 D G DANIE
1594 S 10-13 R

7 bs. DANSKE
1595 S 10-11 RRR

8 fs. CHRISTIANVS 4 D G DANE bs. DANSKE
1595 S 1/2 (1)

9 fs. CHRISTIANVS bs. DANSKE
1595 S 12 RRR (2)

10 fs. CHRISTIANVS
1595 S 13-14 R (2)

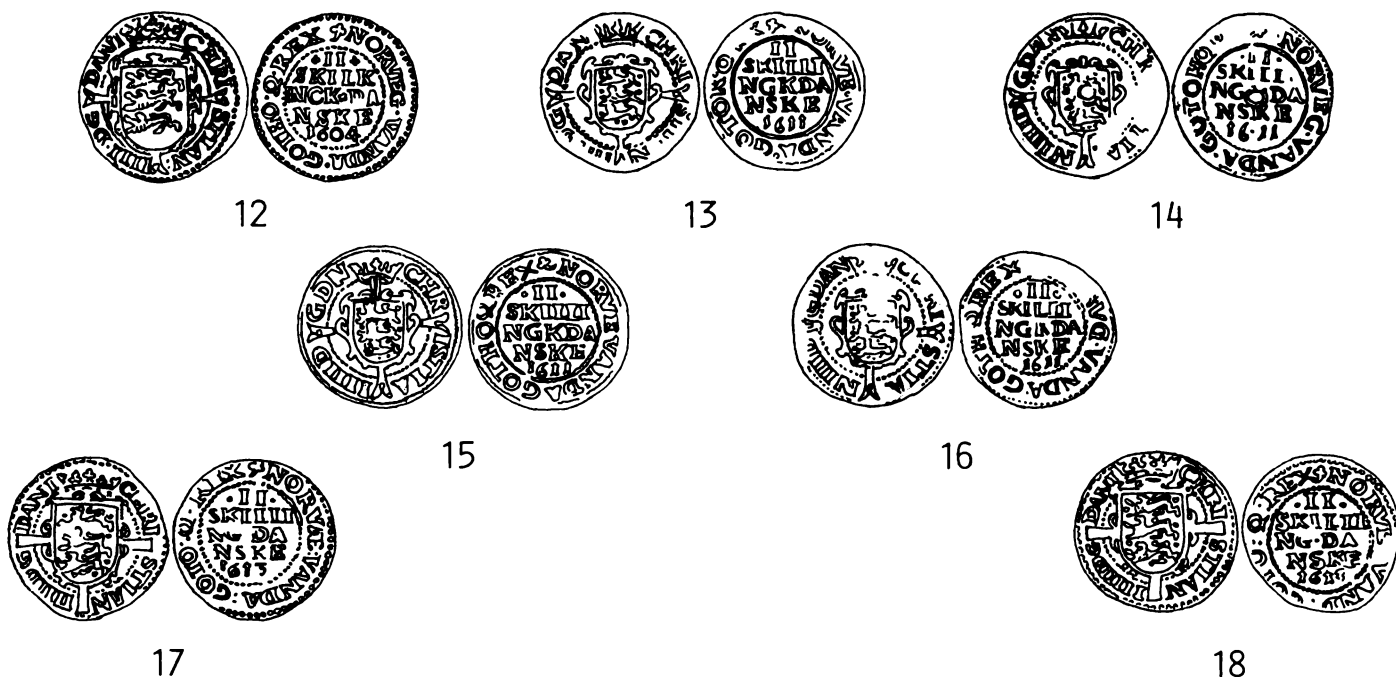
Hede 73 1 skilling

11 bs. NORVEGIÆ SLAVO GOT Q REEX
1596 S 1/2 (3)

(1) N.N.U.M. 1969, s. 291

(2) Et halvt N ikke sammenskrevet NV

(3) Hvidgarver L. Chr. Petersen 2. afd. Odense 1914 nr. 437.

Hede 79A 2 skilling

- 12 bs. II SKILKINCK
1604 S ½ (1)
- 13 bs. II SKILLINGK
1611 S 17-19,21-22
- 14 bs. NORVEG VANDA GOTOH Q REX , II SKILLINGK
1611 S 20 RRR
- 15 fs. CHRISTIA IIII D G DN bs. II SKILLINGK
1611 S 24-26
- 16 bs. NORVG VANDA GOTOR Q REX , II SKILLINGK
1611 S 23 unik
- 17 bs. NORVÆ VANDA GOTO Q REX
1613 S 18
- 18 fs. CHRISTIAN IIIII
1613 S 20 unik

(1) C.T.Jørgensen nr. 197a.

19

20

21

22

23

24

25

Hede 79B 2 skilling

- 19 bs. II SKIILINK
1608 S 139 RRR

Hede 80C 1 skilling

- 20 bs. I SKILLNG DAN
1611 S 31-33,42-43

- 21 fs. CHRISTIAN IIII bs. NORV VVAND GOT Q REX , I SKILLNG DAN(1)
1611 S 27-30

- 22 fs. CHRISTI(A) 4 bs. NORV VVAND GOT Q REX , I SKILLNG DAN(1)
1611 S 34-39 1612 S 32-37

- 23 fs. CHRISTI 4 bs. NORV VVAND GOT Q RE(X) , I SKILLNG DAN(1)
1611 S 40-41 R

- 24 fs. CHRITIAN bs. I SKILLNG DAN
1611 S 44 unik

Hede 81 søsling

- 25 fs. CHRISIAN
u.år S 7 (2)

- (1) To enkelte V'er ikke et W.
(2) C.T.Jørgensen, nr.145b.

26

27

28

29

30

Hede 83 dreiling

26 fs. CHRISTIN
u.år S ½ (1)

Hede 93A 8 skilling

27 bs. IIIIV SKILLIK DANS
1606 S 13,16 RR

28 bs. NORVEGI VANDAGO GOTO REX
1608 S 46

Hede 93B 8 skilling

29 bs. VIII DANKSE SKILLING, skjold på halvkors
1609 S 23 R

30 bs. VIII DANKSE SKILLING, skjold uden halvkors
1609 S 24 R

(1) N.N.U.M. 1969, s.41, A. Ernst XXIX nr.64.

31

32

33

34

35

Hede 95A mark

31 bs. I MARCK DANSK
1607 S 14 unik

32 bs. NORVE VADNA GOTO Q REX
1608 S 22A unik

Hede 95B mark

33 bs. I MARC DANSCK
1607 S 17-18 RR

Hede 96 8 skilling

34 bs. VIII SKIIIINK
1608 S %

Hede 97 4 skilling

35 bs. NORVE VADA GOT Q REX
1609 S %

36

37

38

39

40

Hede 99C mark

36 fs. CHRISTANUS
1615 S 13 RR

Hede 99D mark

37 fs. CHRISTIAUS
1616 S 7-8

38 fs. CHRISTANVS
1616 S 6 unik

39 fs. CHRITIANVS
1618 S 87-88

Hede 102D hvid

40 fs. CHISTIAN
u.år S 144 R (1)

(1) Stemplet er rettet : 4 på D, D på G og muligvis G på D.

41

42

43

44

45

46

Hede 111A 4 kroneskilling

41 bs. i rammen 42
1619 S 112 R

Hede 114A 8 kroneskilling

42 fs. CIIRISTIANVS
1621 S ½ (1)

Hede 114C 8 kroneskilling (alle har spejlvendte N'er på bs.)

43 fs. CHRISTIANVS IIII D G DANIA(A)
1620 S 120-123,127-128

44 fs. CHRISTIANVS IIII D G DANIA bs. i rammen IS
1620 S 125 RRR

45 fs. CHRISTIANVS IIII D G DANIA bs. i rammen 81
1620 S 124 RRR

46 fs. CHRISTIANVS IIII D G DANIA(A)
1620 S 118-119,126

(1) N.N.U.M. 1963 s.67

47

48

49

50

51

52

53

Hede 114D 8 kroneskillling

- 47 fs.+ bs. alle N'er spejlvendte
1620 S 112
- 48 fs.+ bs. alle N'er spejlvendte bs. i rammen 81
1620 S 7
- 49 bs. alle N'er spejlvendte, i rammen 81
1620 S 113
- 50 bs. alle N'er spejlvendte
1621 S 38 RR
- 51 bs. VIII SKILLING DAN
1621 S 36 unik
- 52 bs. i rammen 18
1621 S 43 RRR

Hede 114E 8 kroneskillling

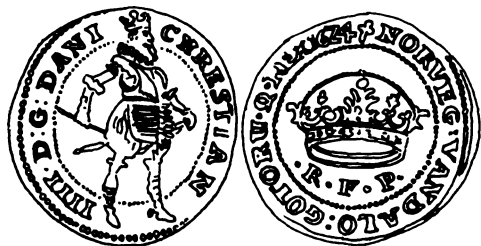
- 53 fs.+ bs. alle N'er spejlvendte
1620 S 133-135 RR

54

55

56

57

Hede 115C 4 kroneskilling

54 fs.+ bs. alle N'er spejlvendte
1621 S 72 R

Hede 119B 1 skilling

55 bs. I SKILLING eller VG DAN
1621 S 92-94 1623 S 84 RRR

Hede 127 krone

56 fs. CHRESTIAN
1624 S 7 (1)

Hede 134 2 skilling

57 bs. II SKILLING
1629 S 53

(1) Dr.polit J.Wilckes samling 3.del nr.232,København 1946.

Hede 156 1 specie

- 58 bs. MO NO CIVI GLVCKSTADES
1623 S 34 RRR
- 59 fs. CHRISTIANVS 4, mm. bs. MO NC GLVCKSTADE
glødehage på lykkepotte
1625 S 7 RRR
- 60 fs. CHRISTIANVS 4, mm. bs. MO NC GLVCKSTADE
lykkepotte og glødehage
1625 S 8 unik
- 61 bs. MO NO CIVI GELUCKSTADE
1629 S 15-16 R

Hede 160 ½ specie

- 62 bs. MO NO CIVI GIVCKSTA
1623 S 42 RRR

Hede 163B 1 specie

- 63 bs. MON NOV GLUCKSTATDENSIS
1641 S 9 R

Hede 164B 2 specie

- 64 bs. MON NOV GLUCKSTATDENSIS
1641 S 3 R

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

Hede 168A 2 skilling lybsk

65	fs. 2 S L u.år S 66 RR	bs. VAN GOTTE GEN KONN
66	fs. II S L u.år S 75 unik	bs. VAN GOTTE GHNA KONIG
67	fs. II S L u.år S 76 RRR	bs. VAN GOTTES GENA KON
68	fs. 2 S L u.år S 77 unik	bs. VAN GOTTE GHNA KONIG
69	fs. 2 S L u.år S 78 RRR	bs. IN DENNEMARCKEN
70	fs. 2 S L u.år S 79 unik	bs. CHRITIAN DER 4

71

72

73

74

75

76

Hede 169 denning

71	fs. uden M	bs. VAN G GNADEN CRICTIAN DER IIII
KONN IN DEN(N)EMARKEN
	u.år S 80-81 RR	
72	fs. med M	bs. VAN G GENADEN CHRISTIAN DER IIII
KONIC IN DENNEMARC
	u.år S 83 RRR	
73	fs. uden M	bs. VAN G GENADEN CHRISTIAN DER IIII
KONIC IN DENNEMARC
	u.år S 84 RR	

Hede 172 6 skilling lybsk

74	fs. CHRI 4 D G D N G R (V = VANDALORUM mangler)
	1625 S 43-44 R

Hede 173 mark

75	fs. årstal 1617
	1627 S 7 (1)
76	fs. CHRISTANVS
	1628 S 36 RRR

(1) Dette stykke fremkom i Balleskatten. N.N.U.M. 1969,s.227.

77

78

79

80

81

82

Hede 175C 8 skilling lybsk

77 bs. REG MAIES MO PROVINCIALIS VIII I S
1645 S 66-67 R

Hede 176A 3 skilling lybsk

78 fs. CHRISTIANUS IIII bs. XVI E REIS DAL
1640 S 17-18 1641 S 21-25

79 fs. CHRISTI 4 D G D N V G Q R bs. XVI E REIS DAL
1641 S 26-29 R(1)

80 bs. MON NOV GLVCKSTD
1642 S 37-38 R

81 bs. XVI REICH DA (E = EIN foran REICHS mangler)
1642 S 39 unik

82 bs. MON NOV GLCKSTAD
1642 S % (2)

(1) Tvepræg.

(2) P. F. Suhm nr. 1652.

83

84

85

86

87

Hede 176B 3 skilling lybsk

83 fs. CHRIST(I) 4 D G D N V G O R
1647 S 33-36

Hede 178A søsling lybsk

84 fs. CHRISTIANUS 4 D G bs. G DAN N V G Q REX (1)
1640 S 19 RR 1641 S 60 RR 1643 S 7 (2)

85 bs. årstal 1462
1642 S 7 (3)

Hede 178B søsling lybsk

86 bs. DAN N V GO REX, I SOESLIW
1647 S 51 RRR

87 fs. CHRISTIANVS
1647 S 54 RRR

(1) Tvepræg.

(2) C.T.Jørgensen, nr. 173.

(3) Den kgl. Mønt- og Medaillesamling fundprotokol nr. 3605.

88

89

90

91

92

Hede 14B 8 skilling

88 fs. CHRISTIANS
1644 S 96-102

Hede 15A 4 skilling

89 bs. IIII SKILING , VAND GOTO O REX
1641 S 56 R

90 bs. VII SKIL(L)ING
1642 S 1/2 (1)

Hede 16 2 skilling

91 bs. II SKILNG DANS
1642 S 54 RR

Hede 17 2 skilling

92 bs. II SKLIING
1643 S 1/2 (2)

(1) C.T.Jørgensen,nr. 228b.

(2) Chr. Jürgensen Thomsen, Nyere mønter fra Danmark,Norge,Sverige,
Slesvig Holsteen, Kjøbenhavn 1871, nr.719.

93

Hede 21 4 skilling

93 bs. IIII SKL D
1644 S 110 unik

Hvis De skulle have eller kende til andre mønter, som burde forefindes i nærværende skrift, hører vi gerne fra Dem.